

İKTİSADI MÜESSESELERDE TÜRKÇE KULLANMA ZORUNLULUĞU

Yrd. Doç. Dr. Murat ALIŞKAN*

I. GENEL OLARAK

Cumhuriyetin ilk yıllarında (10.4.1926'da) kabul edilmiş olan 805 sayılı "İktisadi Müesseselerde Mecburi Türkçe Kullanılması Hakkında Kanun"¹a göre, Türk tabiiyetindeki her türlü şirket ve müesseseler, Türkiye dahilindeki her çeşit işlem, sözleşme, haberleşme, hesap ve defterlerini Türkçe tutmaya mecburdur (m.1).

Yabancı şirket ve müesseseler için bu mecburiyet, Türk müesseseleri ve Türkiye vatandaşlarıyla olan yazışma, muamele ve temasları ile devlet daireleri ve devlet memurlarından birine ibraz zorunluluğunda buldukları evrak ve defterler bakımından sözkonusudur (m. 2).

Bu hükümlere aykırı olarak, yani Türkçeden başka bir dilde düzenlenmiş olan evrak ve belgeler, şirket ve müesseseler lehine dikkate alınmaz (m. 4). Öte yandan, ağır para cezası ve ticaretten men cezası uygulanır (m. 7).

Benzeri düzenlemeler, Ticaret Kanunu ve Vergi Usul Kanununda da mevcuttur: TK.m. 66/f.1'e göre ticari defterlerin Türkçe olarak tutulması zorunludur². 5228 Sayılı Kanun³ m. 7 ile değişik VUK. m. 215/no.1 hükmünde de bu kanuna (VUK.) göre tutulacak defter ve kayıtların Türkçe tutulmasının zorunlu olduğu; ancak, Türkçe kayıtlar bulunmak şartıyla defterlerde başka dilden kayıt yapılabileceği, bu kayıtların vergi matrahını değiştirmeyecek şekilde tasdik ettirilecek diğer defterlere de yapılabileceği öngö-

* Marmara Üniversitesi İİBF. İşletme Bölümü, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

1 R.G., T. 22.4.1926, S. 353; Düstur, Tertip: 3, C.7, sh. 719.

2 Tasarı m.65/no. 1.

3 5228 sayılı Bazı Kanunlarda ve 178 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (R.G., T.31 Temmuz 2004, S. 25539).

rılmektedir. Ayrıca, envanter ve bilançonun memleket parasına göre düzenlenmesi gerekir (TK.m. 75/f.1)⁴.

Yine Cumhuriyetin ilk kanunlarından olan, 1.11.1928 kabul tarihli "Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında"ki 1353 Sayılı Kanun⁵ ile de Arap harfleri terk edilerek Latin esasından alınan Türk harfleri kabul edilmiş (m.1) ve bütün sahalarda bu harflerin kullanılması zorunlu kılınmıştır (m.2 vd.).

Bu çalışmada, hukuki işlemlerde Türkçe kullanma zorunluluğu ve bu zorunluluğa aykırılığın hukuki sonuçları incelenmeye çalışılacaktır.

II. İKTİSADİ MÜESSESELERDE TÜRKÇE KULLANMA ZORUNLULUĞUNUN KAPSAMI

Esasen hukuki işlemlerin ve senetlerin geçerli olabilmesi için Türkçe olması şart değildir. Metni yabancı bir dilde olan hukuki işlemler de geçerlidir⁶. Ancak, 805 Sayılı Kanuna göre (m.1, 2); Türk uyruklu her türlü şirket ve müesseseler, Türkiye dâhilindeki her türlü işlem, sözleşme, yazışma, hesap ve defterlerini; yabancı şirket ve müesseseler, Türk müesseseleri ve Türkiye vatandaşlarıyla olan yazışma, muamele ve temasları ile devlet daireleri ve devlet memurlarından birine ibraz zorunluluğunda buldukları evrak ve defterlerini Türkçe tutmak zorundadır. Aksi takdirde, yani yabancı dilde düzenlenmeleri halinde, kâğıt ve belgelerdeki, bu zorunluluğa tabi olan şirket ve müesseseler lehine olan kayıtlar dikkate alınmaz (805 Sayılı Kanun m.4).

1. Türkçe Kullanma Zorunluluğuna Tabi Olanlar

A. Türk Tabiiyetindeki Şirket ve Müesseseler

Türk tabiiyetindeki her türlü şirket ve müesseseler, Türkiye dâhilindeki her türlü işlem, sözleşme, yazışma, hesap ve defterlerini Türkçe tutmaya zorunludur (805 sayılı K.m.1).

Türk tabiiyetindeki bütün şirketler ve müesseseler kapsamına, kolektif şirketler, komandit şirketler, anonim şirketler, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler, limited şirketler yanında, kooperatifler, adi şirket, ticari

⁴ Bu hususta özellikle bkz. 5228 Sayılı Kanun m.7 ile değişik VUK.m.215/no.2; *Doğrusöz*, s.2; *Arkan*, Ticari İşletme, 7. B., s.326, dn.2. Tasarı m.70.

⁵ R.G., T.3.11.1928, S.1030; *Düstur*, Tertip:3, C.10, sh. 3.

⁶ Bkz. *Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp*, s.114; *Eren*, s.245; *Reisoğlu*, Borçlar Hukuku, s.71; *Oğuzman/Öz*, s.118; *Kuru*, s.1427; *Kınacıoğlu*, s.13; *Akıntürk*, s.209; *Deliduman*, s.419.

işletmeler ve yine bir (küçük) iktisadi müessese olmakla esnaf ve küçük sanatkar işletmeleri⁷ de girer. Bunlar; Türkiye dahilindeki her türlü işlem, sözleşme, yazışma, hesap ve defterlerini Türkçe tutmak zorundadır.

Bu Kanunun kapsamına her türlü şirket ve müesseseler girmektedir (m.1). Müessese sahibi gerçek kişiler bakımından bu zorunluluk, müesseseyle ilgili işlemler bakımındandır. Buna göre, gerçek kişi tacir (TK. m.14), ticari işletmesiyle ilgili işlemlerde Türkçe kullanmak zorundadır⁸.

805 Sayılı Kanun m.1 hükmü uyarınca, Türk şirket ve müesseselerinin Türkiye dâhilinde, diğer Türk şirketleriyle yapacağı sözleşme ve yazışmalar gibi, yabancı şirket ve müesseselerle yapacağı işlem, sözleşme ve yazışmaların da Türkçe olması zorunludur.

Türk tabiiyetindeki şirketlerin, yabancı ülkelerde açtıkları şube ve kurdukları veya iştirak ettikleri şirket ve işletmelerin, 805 Sayılı Kanun m.1 hükmünde öngörülen bu zorunluluğa tabi olmadığı açıktır. Buna göre, Türk şirketlerinin, örneğin Türk bankalarının yabancı ülkelerdeki şube ve temsilcilikleri için böyle bir zorunluluk (Türkçe kullanma zorunluluğu) sökonusu değildir⁹.

Öte yandan, Türk tabiiyetindeki şirket ve müesseselerin, Türkiye haricinde yaptığı işlemler ve yazışmalar da bu hükmün (805 Sayılı Kanun m.1) kapsamı dışındadır. Bunların da Türkçe olması zorunluluğu yoktur.

B. Yabancı Şirket ve Müesseseler

Yabancı şirket ve müesseseler için Türkçe kullanma zorunluluğu, Türk müesseseleri ve Türkiye vatandaşlarıyla olan yazışma, muamele ve temasları ile devlet daireleri ve devlet memurlarından birine ibraz zorunluluğunda buldukları evrak ve defterler bakımından sözkonusudur (m.2).

Yabancı şirket ve müesseseler bakımından Türkçe kullanma zorunluluğunun kapsamının daha dar tutulduğu; bunların Türkçe kullanma zorunluluğunun, Türk müessese ve vatandaşlarıyla yapacağı yazışma, işlem ve temaslar ile devlet daire ve memurlarına ibraz edilecek evrak ve defterlere hasredildiği görülmektedir.

Ancak, yabancı şirket ve müesseselerin Türk şirket ve müesseseleriyle yapacağı sözleşmelerin de Türkçe olması gerektiği, yani bu sözleşmelerin de Türkçe kullanma zorunluluğunun kapsamına girdiğinde şüphe olmasa gerek-

7 Bkz. *Karayalçın*, Ticari İşletme, s. 155 vd, 227 vd.

8 Ayrıca bkz. ve karşı. *Cerrahoğlu*, s. 433.

9 Ayrıca bkz. *Karacan*, Bankacılık Hukuku, s. 276.

tir. Türk tabiiyetindeki şirket ve müesseselerin Türkçe kullanma zorunluluğu ile ilgili 805 Sayılı Kanun m.1 hükmünde, Türk tabiiyetindeki her çeşit şirket ve müesseselerin “her nevi muamele, mukavele, muhabere”sinin Türkçe olması zorunluluğu öngörülmüş, böylece “mukavele” ayrıca sayılmış; ancak, yabancı şirket ve müesseselerin Türkçe kullanma zorunluluğunun düzenlediği sözkonusu Kanun m.2 hükmünde ise, yabancı şirket ve müesseselerin Türk müesseseleri ve Türk vatandaşları ile “muhabere, muamele ve temaslarında” Türkçe kullanma zorunluluğu öngörülmüş, yani burada “mukavele” ayrıca zikredilmemiştir. Bundan hareketle, yabancı şirket ve müesseselerin Türkçe kullanma zorunluluğu bakımından “mukavele”nin hariç tutulduğunu, dolayısıyla yabancı şirket ve müesseselerin Türk şirket ve müesseseleriyle arasındaki sözleşmelerin Türkçe yapılmasının zorunlu olmadığını, yabancı bir dilde yapılmasının yasaklanmadığını ileri sürmek mümkün değildir. Gerçekten de, sözleşme (mukavele) bir tür (çok taraflı) hukuki işlem (muamele) olduğuna ve 805 Sayılı Kanun m.2’de yabancı şirket ve müesseselerinin Türk müessese ve vatandaşlarıyla yapacağı muamelelerin Türkçe olması zorunluluğu öngörüldüğüne göre; yabancı şirket ve müesseselerin Türk şirketleriyle yapacağı sözleşmelerin de Türkçe olması zorunludur.

İki yabancı şirketin Türkiye’de yaptığı bir sözleşmenin ise Türkçe olmasının zorunlu olmadığı açıktır. Fakat, yabancı şirketlerin Türk devlet ve memurlarına ibraz edecekleri evrak ve defterlerin Türkçe olması zorunludur.

Öte yandan, yabancı şirket ve müesseseler, işlemlerinde Türkçe’den başka bir (yabancı) dili ilaveten kullanabilirlerse de asıl olan Türkçe olup, sorumlu imzaların Türkçe metne atılması zorunludur. Bu yasağa rağmen imza diğer (yabancı) dille yazılmış kısım veya nüshanın altına atılmış olsa dahi Türkçesi geçerlidir (805 Sayılı Kanun m.3).

Benzeri bir düzenleme ve fakat Türkiye’de kurulan Özel Finans Kurumları bakımından olmak üzere, 4491 Sayılı Kanun m.17 ile yürürlükten kaldırılan, Özel Finans Kurumlarının Kurulması Hakkında 83/7506 Sayılı Kararname Eki Karara İlişkin Tebliğ¹⁰ m.11/f.3 hükmünde de sözkonusu idi. Burada, Özel Finans Kurumları İdare Meclisi kararlarının kaydedildiği defterlerin, bu meclis tarafından gerekli görüldüğü takdirde ayrıca ve hukuki belge niteliği taşımaksızın, ikinci nüsha olarak yabancı dille de tutulabileceği öngörülmekte idi. Böylece, gerektiğinde yabancı ortağa bilgi verilmesini temin amacı güdülmüştür¹¹.

¹⁰ R.G., T.25 Şubat 1984, S.18323.

¹¹ Ayrıca bkz. *Arkan*, Ticari İşletme, 5.B., s.319, dn.2.

2. Türkçe Kullanma Zorunluluğunun Konusu ve Alanı

A. Türk Tabiiyetindeki Şirket ve Müesseseler Bakımından: Türkiye Dahilindeki Her Türlü Muamele, Mukavele, Muhabere, Hesap ve Defterler

Yabancı Şirket ve Müesseseler Bakımından: Türkiye Dahilinde Türk Müesseseleri ve Türk Vatandaşlarıyla Muhabere, Muamele ve Temaslar ve Devlet Daireleri ve Memurlarına İbrazlı Zorunlu Evrak ve Defterler

805 Sayılı Kanunun yukarıda belirtilen m.1 hükmü uyarınca Türkçe kullanma zorunluluğu, Türkiye dâhilindeki her türlü işlem, sözleşme, yazışmaları ve hem de hesap ve defterleri kapsamaktadır. Hukuki işlemlerin Türkçe yapılması ve hesap ve defterlerin Türkçe tutulması zorunludur. 805 Sayılı Kanun m.2 hükmünde (m.1'deki) bu mecburiyet (Türkiye dâhilindeki işlemlerde ve defterlerde Türkçe kullanma zorunluluğunun), yabancı şirket ve müesseseler için, bunların Türk müesseseleri ve Türk vatandaşlarıyla yazışma, muamele ve temaslarına ve devlet daireleri ve memurlarına ibraz zorunluluğunda buldukları evrak ve defterlere hasredilmiştir.

Yukarıda belirtildiği üzere, 805 Sayılı Kanun m.2 hükmünde her ne kadar sözleşme (mukavele) ayrıca sayılmamış olsa da “muamele” (işlem), mukaveleyi de kapsayan bir kavram olduğundan, yabancı şirket ve müesseselerin Türkiye’de Türk şirket ve müesseseleriyle yapacağı sözleşmelerin de Türkçe olması zorunludur. Keza, Türk şirket ve müesseseleri bakımından, bunların Türkiye’de yabancı şirket ve müesseselerle yapacağı sözleşmelerin Türkçe olması gerektiği açıktır (805 Sayılı Kanun m.1).

805 Sayılı Kanunda (m.1 ve m.2), “Türkiye dâhilindeki” işlemlerin Türkçe yapılması öngörülmektedir. Diğer bir anlatımla, Türkiye’de yapılan işlemlerde Türkçe kullanılması zorunludur. Buna göre, bir Türk şirketinin Türkiye dışında yapacağı bir sözleşmenin, bu sözleşmenin hüküm ve sonuçları, konusu veya ifası Türkiye dâhilinde olsa bile Türkçe olması zorunlu değildir. Örneğin, yabancı sermaye sahipleri ile Türk ortakları arasında, ortaklığın ve girişilecek faaliyetin temel esaslarını belirlemek için düzenlenen bir ortaklar anlaşması (shareholders agreement), eğer Türkiye’de düzenlenmişse Türkçe olması gerekir (805 Sayılı Kanun m.1, m.2). Buna karşılık, aynı sözleşme, aynı taraflar arasında, aynı hükümlerle Türkiye dışında herhangi bir yerde ve yabancı bir dilde düzenlendiği takdirde 805 Sayılı Kanun

bakımından tamamen geçerlidir¹². Türkiye dışında yapılan bu sözleşmenin Türkçe olması zorunlu değildir.

Öte yandan; TK. ve VUK.'nda da Türkçe kullanma zorunluluğu öngörülmüştür. TK.m.66 hükmüne göre ticari defterlerin, 5228 Sayılı Kanun m.7 ile değişik VUK.m.215/no.1, c.1 hükmüne göre de bu kanuna (VUK.) göre tutulacak defter ve kayıtların Türkçe tutulması zorunludur. Diğer bir anlatımla, TK.m.66, VUK.m.215 ve 805 Sayılı Kanun m.1, m.2 hükümleri uyarınca ticari defterlerin Türkçe tutulması gerekir¹³. Ancak, Türkçe kayıtlar bulunmak şartıyla defterlerde Türkçe dışındaki başka dilden kayıt da yapılabilir. Bu kayıtlar vergi matrahını değiştiremeyecek şekilde tasdik ettirilecek diğer defterlere de yapılabilir (5228 Sayılı Kanun m.7 ile değişik VUK.m.215/no.1, c. 2 ve 3). Bu düzenleme ve aynı maddenin no.2 hükmünde yer alan, işletmelerin kayıtlarını, Türk para birimi dışında başka bir para birimiyle tutmaları imkanını sağlayan, bunun uygulama esaslarını gösteren düzenleme ile; yabancı sermayenin Türkiye'ye gelmesinin önünde yer alan bir engelin daha kaldırılması amaçlanmıştır¹⁴. Diğer bir anlatımla, 5228 Sayılı Kanun m.7 ile VUK.m.215'te değişiklik yapılarak ihdas edilen bu düzenleme; istihdam bakımından, ülke ekonomisi bakımından çok önemli olan yabancı sermayenin ülkeye gelmesi bağlamında uygulamada görülen sıkıntıların giderilmesine hizmet etmektedir. Öte yandan belirtmek gerekir ki, daha önceden de doktrinde¹⁵, yabancı ortağa bilgi verilmesini temin için ve hiçbir hukuki değer taşımamak şeklinde olmak üzere, defterlerin ikinci nüshasının yabancı dilde tutulmasının mümkün olduğu öngörülmüştür.

Serbest bölgeler, Türkiye'nin gümrük hattı dışında sayılırlar ve bu bölgelerde vergi, resim, harç, gümrük ve kambiyo yükümlülüklerine dair mevzuat

¹² Bkz. *Cerrahoğlu*, s. 433, 434. *Cerrahoğlu* bu durumu eleştirmekte (s. 433, özellikle s.434) ise de belirtmek gerekir ki, hukukta bu sonuç sadece 805 Sayılı Kanun ile ilgili değildir. Örneğin; Türkiye'de imzalanan yabancılık unsuru taşıyan bir sözleşme şekil bakımından Türk hukukuna tabi iken, aynı sözleşme, aynı taraflar arasında ve aynı hükümlerle başka bir ülkede imzalanırsa, şekil bakımından geçerliliği o devletin hukukuna tabi olur (2675 Sayılı Kanun m.6). Keza, hukukta, gerçekte Türkiye'de düzenlenip düzenleme yeri olarak Türkiye dışında bir yer gösterilmesi de sadece 805 Sayılı Kanun'un dolaşılması amacıyla yapılabilecek bir manevra değildir.

¹³ Ayrıca bkz. *Karayalçın*, Ticari İşletme, s.344; *Arkan*, Ticari İşletme, 7. B., s.325-326.

¹⁴ Bazı Kanunlarda ve 178 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (1/840), Dönem: 22 Yasama Yılı: 2, T.B.M.M. (S. Sayısı: 645), Madde Gereçekleri m.7; Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı, 22. Dönem 2. Yasama Yılı, 115. Birleşim, 14 Temmuz 2004 Çarşamba, s.121.

¹⁵ Bkz. *Arkan*, Ticari İşletme, 7. B., s.325 dn.2.

uygulanmaz (3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu¹⁶ m.6/f.1 ve 2). Serbest bölgeyle ilgili Türkiye'nin diğer yerleri arasında yapılacak ticaret, dış ticaret rejimine tabidir. Serbest bölge ile diğer ülkeler ve serbest bölgeler arasında dış ticaret rejimi uygulanmaz (3218 Sayılı Kanun m.8/f.1). Serbest bölgelerdeki faaliyetlerle ilgili her türlü ödemeler dövizle yapılır. Bakanlar Kurulu ödemelerin Türk Lirası olarak yapılmasına da karar verebilir (3218 Sayılı Kanun m.9). Serbest bölgeler Türk gümrük hattı dışında sayılır, ancak Türkiye'nin siyasi sınırları içindedir ve görüldüğü üzere, uygulanmayacağı belirtilen hükümler içinde ticari defterlerin Türkçe olarak tutulmasını öngören hükümler (805 Sayılı Kanun m.1, m.2, TK.m.66, 5228 Sayılı Kanun m.7 ile değişik VUK.m.215) yer almadığından, serbest bölgelerde faaliyet gösteren tacirle de defterlerini Türkçe olarak tutmak zorundadır¹⁷. Ancak, Türkçe kayıtlar bulunmak kaydıyla defterlerde başka dilden kayıt da yapılabilir. Bu kayıtlar vergi matrahını değiştirmeyecek şekilde tasdik ettirilecek diğer defterlere de yapılabilir (VUK.m.215/no.1, c. 2 ve 3). Aynı şekilde, işlem, sözleşme ve yazışmaların Türkçe yapılmasına ilişkin 805 Sayılı Kanun hükümlerinin (m.1, m.2) uygulanmayacağı belirtilmediğine ve serbest bölgeler siyasi bakımdan Türkiye'ye dahil sayıldığına göre, serbest bölgelerdeki sözkonusu işlemlerin de Türkçe yapılması zorunludur. Diğer bir anlatımla, 805 Sayılı Kanun hükümleri serbest bölgeleri de kapsamaktadır.

B. Ticaret Unvanının Türkçe Olarak Tespit Edilmesi Zorunluluğu

Türkçe kullanma zorunluluğu ile ilgili olarak başka bir örnek ticaret unvanı verilebilir. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın, "Anonim ve Limited Şirketlerin Kuruluş ve Ana sözleşme Değişikliği İşlemlerine İlişkin Tebliğ"inde (İç Ticaret: 2003/3)¹⁸ yer alan bu konuya ilişkin düzenlemeye (m.3/A/a/bb ve m.4/A/a/bb) göre, anonim ve limited şirketlerin ticaret unvanı Türkçe olarak tespit edilir. Unvanda yer alan muhayyel adlar¹⁹ da Türkçe olmalıdır. Ancak, kanuna, milli, kültürel ve tarihi menfaatlerimize aykırı olmaması, şirketin faaliyet konusuna giren mal veya hizmetin tanıtıcı ad veya markasının yabancı dilde olması ve yabancı ortak bulunması halinde, ticaret unvanında yabancı kelime bulundurulmasına izin verilebilir²⁰.

¹⁶ R.G., T.15.6.1985, S.18785.

¹⁷ Aynı şekilde bkz. *Arkan*, Ticari İşletme, 7. B., s.326.

¹⁸ R.G., T.25 Temmuz 2003, S.25179.

¹⁹ Bu konuda bkz. *Domanıç*, Anonim Şirketler Konusunda Uygulama, s.282-283.

²⁰ Ayrıca bkz. *Arkan*, Ticari İşletme, 7.B., s.248; *Poroy/Tekinalp/Çamoğlu*, 9.B., s.276; *Berzek*, 7.B., s.76.

İsviçre hukukunda, muhtevaları aynı mahiyette olmak şartıyla ticaret unvanı birkaç dile göre oluşturulabilir (İsv.TSN.m.39).²¹ Fakat belirtmek gerekir ki, sözkonusu (İsv.TSN) m.39 hükmü, İsviçre’de birden fazla resmi dilin kullanılmasıyla ilgili olabilir²².

İç Ticaret 2003/3 Tebliğinde yer alan bu düzenleme, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’nın önceki Tebliğinde (İç Ticaret: 1995/1)²³ de mevcut (I/A/a/bb, II/A/a/bb) idi²⁴. Bir görüş²⁵ uyarınca; Bakanlığın ticaret unvanının Türkçe olması zorunluluğunu öngören bu düzenlemesi yasal dayanaktan yoksundur. Çünkü, ne Ticaret Kanununda ve ne de başka bir kanunda ticaret unvanının, özellikle unvanda yer alan fantezi ad veya kelimelerin Türkçe olmasını zorunlu kılan bir hüküm vardır²⁶. Unvanda yabancı bir adın veya kelimenin kullanılması kural olarak TK.m.48/f.1’nin öngördüğü emredici nitelikteki kamu düzenine aykırılık da sayılmaz. Her ne kadar unvanda yabancı bir adın veya kelimenin kullanılması bazen üçüncü kişilerde yanlış kanaat uyandırabilir ise de, TK.m.48/f.1 hükmünde kanun koyucu açıkça hangi şartlarla unvana ilaveler yapılabileceğini düzenlemiş, fakat yabancı ad veya kelimelere ilişkin bir sınırlama getirmemiştir. Üçüncü kişilerde yanlış kanaat uyandıracak nitelikteki yabancı isim ve kelimeler zaten TK.m.48/f.1 denetimine tâbidir. Ancak her yabancı isim veya kelimenin yanlış kanaat uyandıracığı şeklindeki bir sonuca varmak mümkün değildir. Öte yandan, bu görüş uyarı-

21 Bkz. *von Steiger (Çağa)*, s.40; *Kendigelen*, s.306, dn.20; *Karayalçın*, Ticari İşletme, s. 373, dn.10 ve ilgili metin.

22 Aynı şekilde bkz. *Kendigelen*, s.306, dn.20.

23 Sanayi ve Ticaret Bakanlığı “Anonim ve Limited Şirketlerin Kuruluş ve Anasözleşme Değişikliği İşlemlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ”i (İç Ticaret: 1995/1). Bkz. R.G., T.13.Ağustos 1995, S.22373. Ayrıca bkz. *Kendigelen*, s. 297 vd.

24 Ayrıca bkz. *Arkan*, Ticari İşletme, 5. B., s.245; *Tekil*, Anonim Şirketler, s.100; *Berzek*, 6.B., s.76-77; *Tekil*, Ticari İşletme, s.166; *Poroy/Tekinalp/Çamoğlu*, 8.B., s. 274.

25 Bkz. *Kendigelen*, s.305-307; *Tekil*, Anonim Şirketler, s.100.

26 *Karayalçın* da ticaret unvanının Türkçe kelimelerden oluşmasının şart olmadığını ifade etmektedir (Ticari İşletme, s.373). Aynı yönde, diğer dillerdeki kelimelerin unvan içinde kullanılabileceği görüşünde *Poroy*, Ticari İşletme, s.213; *Poroy/Yasaman*, 10. B., s.329. Keza, *Karayalçın*’a göre, Sicil Nizamnamesinde açık hüküm bulunmamakla birlikte, bir tacir, kural olarak ve muhtevaları aynı nitelikte olmak şartıyla birkaç dile göre ticaret unvanı tesbit edip ticaret siciline tescil ettirebilir ve kullanabilir (Ticari İşletme, s.373). *Çevik* de unvanının Türkçe kelimelerden oluşması gerektiğini belirttiikten sonra, benzer bir şekilde, unvanda Türkçe kelimelerden ayrı olarak, anlamlarının aynı mahiyette olması, hepsinin muhteva itibariyle birbirine tevafuk etmesi (uygun gelmesi) şartıyla birkaç lisanı göre tespit edilen ibarelerin sicile tescil ettirilebileceğini ve kullanılabileceğini öngörmektedir (Limited Şirketler, 3.B., s.29; Limitet Şirketler, 4.B., s.81; Anonim Şirketler, s. 53).

ca, gerçek kişilere kıyasla tüzel kişilik sıfatını haiz şirketlerin ticari bakımdan adı anlamına gelen ticaret unvanının Türkçe kelimelerden oluşmasına dair bir zorunluluk getirmediği için, unvandaki kelimelerin Türkçe olması zorunluluğu 805 Sayılı Kanun kapsamına da girmemektedir. Dolayısıyla Sanayi ve Ticaret Bakanlığının bu düzenlemesinin yasal bir dayanağı yoktur. Bu düzenlemenin Türkçemizin korunması ve yaygınlaşmasına yönelik olduğu düşünülebilir ve takdirle karşılanabilir; fakat, Bakanlığın, yetkisini aşmak ve kendisini kanun koyucunun yerine koymak suretiyle bir tebliği ile hukuki düzenleme yapmak yerine, bu konuda bir yasal değişikliği gerçekleştirici çaba içine girmesi ve bu amaçla sorunu kanun koyucunun önüne taşıması hem daha isabetli, hem de hukuka uygun olur.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığının sözkonusu tebliğlerinde yer alan, ticaret unvanının Türkçe olması şeklindeki bu düzenlemenin kaynağını; ticaret unvanına, tacirin hüviyeti ve işletmesinin genişlik ve ehemmiyeti ya da mali durumu hakkında üçüncü kişilerde yanlış bir kanaatin meydana gelmesine neden olacak nitelikte veya gerçeğe yahut kamu düzenine aykırı olmamak kaydıyla eklerin yapılabileceğini öngören TK.m.48/f.1 hükmü²⁷ ile tescil edilecek hususların gerçeğe uygun olmasını, üçüncü kişilerde yanlış bir fikir yaratacak nitelikte bulunmamasını ve kamu düzenine aykırı olmamasını öngören TK.m.34/f.3 hükmü²⁸ oluşturmaktadır²⁹.

Öte yandan, 805 Sayılı Kanun uyarınca ticaret şirketlerinin sözleşmelerinin Türkçe olması gerekir. Bu zorunluluk, kural olarak, bu sözleşmelerin unvana ilişkin kısmı bakımından da sözkonusudur.

Bütün bunlara göre, kanaatimizce, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın sözkonusu tebliğlerinde yer alan, ticaret unvanının Türkçe olması şeklindeki bu düzenleme kanuni dayanaktan yoksun olmayıp, hukuka aykırı değildir. Nitekim eskiden beri uygulama, yukarıda belirtilen yasal hükümler uyarınca

27 Tasarı m.46/no.1. TSN. m.18/f.1.

28 Tasarı m.32/no.3. TSN. m.29/f.2.

29 Bkz. *Arkan*, Ticari İşletme, 7. B., s.248.

Nitekim, firmanın Türkçe kelimelerden oluşmasının şart olmadığını, hatta bir tacirin (Sicil Nizamnamesinde açık hüküm olmamakla beraber) muhtevaları aynı nitelikte olmak şartıyla birkaç lisana göre tesbit edilen firmayı sicile tescil ettirebileceği ve kullanabileceğini ifade etmekle birlikte, *Karayalçın*, bu konuda çok dikkatli olmak gerektiğini, suistimalleri önleyecek açık hükümler konuluncaya kadar haklı bir sebep olmadan yabancı kelimelerden seçilmiş eklerin bulunduğu bir firmayı "aldatıcı" saymak ve bu gibi firmaların tescil talebini reddetmek gerektiği görüşündedir (Ticari İşletme, s.373).

ticaret unvanının Türkçe kelimelerden oluşabileceği, yabancı kelimelerin unvanda yer alamayacağı şeklinde olmuştur³⁰.

İç Ticaret 1995/1 sayılı Tebliğ gibi Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın bu İç Ticaret 2003/3 Tebliğinde de unvanın Türkçe olarak tesbiti zorunluluğuna istisnalar getirilmiştir. İç Ticaret 2003/3 Tebliğine göre, kanuna, milli, kültürel ve tarihi menfaatlerimize aykırı olmaması, şirketin faaliyet konusuna giren mal veya hizmetin tanıtıcı ad veya markasının yabancı dilde olması ve yabancı ortak bulunması³¹ halinde, ticaret unvanında yabancı kelime bulundurulmasına izin verilebilir (m.3/A/a/bb ve m.4/A/a/bb).

Bize göre de Ticaret unvanının Türkçe tesbiti zorunluluğu bakımından öngörülen bu istisnaların, genel bir kural koymak yerine sınırlı bir şekilde saymak suretiyle belirlenmesi yerinde değildir³². Sözkonusu istisnanın; örnek kabilinden bir sayımı takiben, bunlar gibi işin niteliği ve özelliğinin zorunlu kıldığı durumlarda yabancı kelimenin ticaret unvanında kullanılmasına izin verileceği şeklinde olması gerekirdi. Bu bakımdan, Yargıtay'ın 805 Sayılı Kanunun uygulanmasıyla ilgili isabetli görüşünden de hareket edilebilir. Yargıtay; aslında Türkçe olarak düzenlenen bir sözleşmeye, işin niteliği ve özelliğinin zorunlu kılması durumunda yabancı terim ve tabirlerin aynen yazılabileceğini ve bu halde 805 Sayılı Kanuna aykırılık teşkil edecek bir işlemin varlığından söz edilemeyeceğini öngörmektedir³³.

C. Kambiyo Senetlerinin Türkçe Kullanma Zorunluluğuna Tabi Olup Olmadığı Meselesi

Bir görüş³⁴ tarafından Türk tabiiyetindeki kişiler arasında yabancı dilde poliçe yazılamayacağı ileri sürülmüştür. Bu görüş uyarınca, Ticaret Kanununda bu hususta yasaklayıcı bir hüküm yoktur; fakat, 805 sayılı İktisadi

³⁰ Örneğin, "Aliminyum Endüstri ve Ticaret Limited Şirketi" şeklindeki bir ticaret unvanındaki "Endüstri" kelimesi, ilgili merciin uyarısı üzerine "Sanayi" olarak değiştirilmiş ve unvan, "Süzgün Aliminyum Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi" olarak tescil ve ilan edilmiştir (bkz. *Çevik*, Limited Şirketler, 3.B., s.29, dn.6 ve ilgili metin).

³¹ TK.m.45/f.2 hükmü uyarınca, limited, anonim ve kooperatif şirketler ticaret unvanlarında bir gerçek kişinin ad veya soyadını bulundurabilirler. Bu hükümde herhangi bir sınırlama öngörülmediğine göre, adı unvana eklenen ortağın yabancı olması da kuşkusuz mümkündür (bkz. *Kendigelen*, s.307). Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Tebliğindeki, ticaret unvanının Türkçe tesbit edilmesi zorunluluğuna, yabancı ortak bulunması halinde ticaret unvanında yabancı kelime bulundurulmasının mümkün olacağını şeklindeki istisnayı öngören bu düzenlemesi, TK.m45/f.2'de yer alan sözkonusu hüküm doğrultusundadır.

³² Aynı görüşte *Kendigelen*, s.307.

³³ Bkz. aşa. IV/1.

³⁴ *Eriş*, Kıymetli Evrak, s.152.

Müesseselerde Mecburi Türkçe Kullanılması Hakkındaki Kanunda bazı sınırlamalar getirilmiş olup; bu Kanun hükümlerine göre, Türk tabiiyetinden olan kişiler arasında yabancı dilde kambiyo senedi düzenlemez. Ancak, taraflardan biri (borçlu veya alacaklı-lehdar) yabancı ise, bu kişiler arasında yabancı dilde kambiyo senedi düzenlenebilir. Yabancı bir memlekette düzenlenen yabancı dildeki kambiyo senedi bir Türk'e ciro edilebilir ve böyle bir senedi ciroyla devralan hamil, yabancı olan borçludan (keşideciden) alacak talebinde bulunabilir. Fakat, yabancı dilde yazılı bir kambiyo senedi bir Türk hamil tarafından bir Türk'e ciro edilemez. Bu yasal olmayan kambiyo senedine hamil olan kişi, sözkonusu senetle kambiyo ilişkisinden dolayı bir talepte bulunamaz; fakat temel ilişki nedeniyle talepte bulunabilir ve bu kambiyo senedi bu ilişkinin delili olabilir.

Hemen belirtmek gerekir ki, 805 Sayılı Kanunun kambiyo senetleri bakımından da geçerli olduğunu kabul eden bu görüşün, bu kabulden sonra, taraflardan birinin, yani, borçlu veya alacaklının (lehdarın) yabancı olduğu durumlarda Türkiye'de düzenlenen bir kambiyo senedinin de Türkçe kullanma zorunluluğuna tabi olduğunu ileri sürmesi gerekirdi (805 Sayılı Kanun m. 1, m. 2, m. 4). Keza aynı sonucun, yabancı bir dilde yazılı olan kambiyo senedinin Türkiye'deki cirosu bakımından da kabul edilmesi gerekirdi.

Bu görüşü kabul edilemez bulan öğretilerdeki diğer bir görüş³⁵ uyarınca ise, bir poliçe düzenlenmesi, düzenleyene yüküm getirmekte olup, lehine kanıt olmadığından, Türkiye'de Türk tabiiyetindeki gerçek ve tüzel kişilerin yabancı dilde poliçe düzenlemeleri halinde, böyle bir poliçe geçerlidir ve bu poliçenin bir Türk tarafından diğer bir Türk'e cirosu da mümkündür. Fakat burada, poliçe ile borç altına giren keşideci ve cirantaların, bu poliçedeki lehlerine olan kayıtlara dayanıp dayanamayacakları akla gelmektedir.

Yine bu görüş³⁶ tarafından, 805 Sayılı Kanun yukarıdaki görüş doğrultusunda kabul edilecek olursa, 805 Sayılı Kanun m.1'de tacir olmayan gerçek kişiler anılmadığına göre, bunların sözkonusu Kanun kapsamına girmeyeceği ve dolayısıyla ancak bunların yabancı dilde poliçe düzenleyebileceği gibi bir sonucun ortaya çıkacağı, bunun da bir anlamının olacağını söylenemeyeceği belirtilmiştir. Yukarıda da belirtildiği üzere, böyle bir sonuç, yani işletme sahibi olmayan gerçek kişilerin Türkçe kullanma zorunluluğuna tabi olmaması, sadece kambiyo senetleri açısından değil; diğer bütün işlemler bakımından da sözkonusudur (805 Sayılı Kanun m.1).

35 *İmregün*, s.39 dn.15 ve ilgili metin.

36 *İmregün*, s.39 dn.15.

Poliçenin metninde poliçe kelimesinin ve “eğer senet Türkçe’den başka bir dilde yazılmışsa o dilde poliçe karşılığı olarak kullanılan kelimenin” (TK. m.583/no.1)³⁷; bono veya emre muharrer senet metninde bono veya emre muharrer senet kelimesinin ve “eğer senet Türkçe’den başka bir dilde yazılmışsa o dilde bono karşılığı olarak kullanılan kelimenin” (TK.m.688/no.1)³⁸; çekte çek kelimesinin ve “eğer senet Türkçe’den başka bir dilde yazılmışsa o dilde çek karşılığı olarak kullanılan kelimenin” (TK.m.692/no.1)³⁹ yer alması gerekir. Ticaret Kanunundaki, Türkiye’de düzenlenen kambiyo senetlerine ilişkin olan⁴⁰ bu açık hükümler uyarınca, kambiyo senetleri, iktisadi müesseselerin Türkçe kullanma zorunluluğu hakkındaki 805 Sayılı Kanunun kapsamına dâhil değildir. Ticaret Kanunundaki kambiyo senetlerine ilişkin bu özel hükümlerde, tarafları bakımından hiçbir ayırım da yapılmaksızın, kambiyo senetlerinin yabancı bir dilde düzenlenebileceği açıkça öngörülmüştür. Bu düzenlemeye rağmen, Türk uyruklu kişiler arasında düzenlenecek olan kambiyo senedinin 805 Sayılı Kanuna tabi olacağı, dolayısıyla bu durumda kambiyo senedinin yabancı dilde düzenlenemeyeceği veya yabancı dilde yazılı bir kambiyo senedinin bir Türk hamil tarafından bir Türk’e ciro edilemeyeceği söylenemez. Bize göre; bir tartışmaya mahal olmayacak şekilde, Türkiye’de, Türk uyruklu gerçek ve/veya tüzel kişiler arasında yahut taraflarından birinin Türk ve diğerinin yabancı uyruklu olduğu gerçek ve/veya tüzel kişiler arasında yabancı dilde kambiyo senedi düzenlenebilir⁴¹. Doğal

37 Tasarı m.671/a.

38 Tasarı m.776/a.

39 Tasarı m.780/a.

40 Bu hükümler (TK.m.583, m.688, m.692), yabancı ülkelerde düzenlenen kambiyo senetlerinin şekil şartlarıyla ilgili değildir. Kambiyo senetleri ile yapılan taahhütlerin şekli, bu taahhütlerin imzalandığı memleketin kanunlarına tabidir (TK.m.679/f.1, m.690/f.1, m.732). Çekte, ödeme yeri kanunıyla emredilen şekillere riayet de yeterlidir (TK.m.731/f.1, c.2).

41 Ticaret Kanunu hükümleri uyarınca (TK.m.583/no.1, m.688/no.1, m.692/no.1) ve taraflarının uyrukluğu meselesine değinilmeksizin, Türkiye’de yabancı bir dilde kambiyo senedi düzenlenebileceği hususunda örneğin bkz. *Poroy*, Kıymetli Evrak, s.118; *Poroy/Tekinalp*, s.103 dn.3, s.116-117, 226-227, 240; *Tuna*, s.94-95, 119, 261, 281-282; *Kınacıoğlu*, s.129, 320; *Domaniç*, TTK Şerhi-IV, s.102, 545; *Doğanay*, s.1784, 2080, 2099; *Öztaş*, s.210, 588-589. Yukarıda da belirtildiği üzere, *İmregün*, konuyu tarafları açısından da ele alarak, Türkiye’de Türk uyruklu kişiler arasında da yabancı dilde kambiyo senedi düzenlenebileceğini öngörmüştür (s.39).

Hatta, “poliçe” veya “çek” kelimesi ile ödeme emrini ifade eden “ödeyiniz” kelimesi (bono bakımından, bono veya emre muharrer senet kelimesi ile ödeme taahhüdünü ifade eden “ödeyeceğim” kelimesi) aynı dilde olmak şartıyla kambiyo senedi metninin birkaç dilin karma olarak kullanılması suretiyle yazılabileceği hususunda bkz. *Poroy*, Kıymetli Evrak, s.118; *Poroy/Tekinalp*, s.114; *İmregün*, s.39-40; *Tekil*, Kıymetli Evrak, s.180;

olarak, hukuken bir engel olmadığı için yabancı bir dilde düzenlenmiş böyle bir kambiyo senedinin Türkiye’de bu kişiler arasında ciro edilmesi de mümkündür.

D. Özellikle Bankaların Denetim ve Gözetimine İlişkin Hükümler ve Türkçe Kullanma Zorunluluğu

Denetim ve gözetime ilişkin düzenlemelerin Türkçe kullanma zorunluluğunun kapsamını daha da genişlettiği görülmektedir.

Bu bakımdan, 805 Sayılı Kanunun öngördüğü yükümlülük, özellikle bankaların dış işlemlerinde ve Türkiye’de şube açarak faaliyette bulunan yabancı bankalar açısından önem kazanmaktadır. Gerçekten de 805 Sayılı Kanun gereğince bankaların, dışarıdaki bankalar ile muhabirlerine gönderdikleri her türlü yazı, belge, teleks, akreditif, teminat mektubu, kontragaranti, sözleşme vs.’nin Türkçe nüshalarını da hazırlayarak dosyalarda saklaması gerekir⁴².

Yukarıda belirtildiği üzere, yabancı şirket ve kuruluşlar için Türkçe kullanma zorunluluğu daha sınırlı tutulmuştur (805 Sayılı Kanun m.2). Buna göre, ilk bakışta, Türkiye’de çalışan yabancı bankalar için Türkçe kullanma zorunluluğunun sözkonusu 805 Sayılı Kanun m.2’de belirtilen hususlara inhisar edeceği, dolayısıyla daha sınırlı olacağı düşünülebilir⁴³.

Ancak, banka yeminli murakıpları ve yardımcıları, bankalar ve bankaların iştirak ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişilerden, Bankalar Kanunu hükümleriyle ilgili görecekları bütün bilgileri istemeye, bunların tüm defter, kayıt ve belgelerini incelemeye yetkili olup, bilgi istenenler de istenilen bilgileri vermekle, defter, kayıt ve belgeleri incelemeye hazır bulundurmakla yükümlüdür (4389 sayılı BanK.m.5/no.3)⁴⁴. Buna göre, bankalar ve yabancı bankaların Türkiye’deki şubeleri, en azından yeminli murakıplar tarafından istenecek tüm yazışmaların Türkçe tercümelerin yapmak zorundadırlar⁴⁵.

Karayalçın, Kambiyo Senetleri, s.102-103; *Öztaş*, s.210,589,634. Aksi görüşte, *Domanıç*, TTK Şerhi-IV, s.102; *Tuna*, s.94-95, 261.

42 Aynı şekilde bkz. *Karacan*, Bankacılık Hukuku, s.276; *Reisoğlu*, Bankalar Kanunu Şerhi, s.739; Ticaret Bakanlığı’nın 22.6.1960 tarih ve 4/9433 sayılı yazısı (*Karacan*, Bankacılık Hukuku, s.276). Fakat bkz. aşağı. dn. 80 ve ilgili metin.

43 Aynı şekilde bkz. *Erem*, s.103; *Erem/Altınok/Tandoğan*, s.241; *Karayalçın*, Ticari İşletme, s.344; *İmregün*, s.39, dn.15; *Mimaroğlu*, s.440; *Arkan*, 7.B., s.326, dn.1.

44 3182 sayılı BanK.m.61; 70 sayılı KHK.m.61; 7129 sayılı BanK.m.61.

45 Aynı şekilde bkz. *Reisoğlu*, Bankalar Kanunu Şerhi, s.739.

Türkçe kullanma zorunluluğu ilk bakışta daha sınırlı gibi görünen yabancı bankaların Türkiye'deki şubeleri açısından tekrar vurgulamak gerekirse; özellikle banka yeminli murakıplarının çok geniş olan denetleme yetkileri (4389 sayılı BanK.m.5/no.3) ve Devlet daire ve memurlarına ibraz edilecek evrak ve defterlerin Türkçe olması zorunluluğu (805 Sayılı Kanun m.2) karşısında bunların da yabancı dilde işlem yapması sadece belirli bazı işlemler için sözkonusu olabilir. Bütün bunlara göre bunların da yabancı dilde işlem yapması hemen hemen imkansızdır⁴⁶.

E. Yabancı Kelimelerin Marka Olarak Alınıp Alınamayacağı Meselesi

Markanın Türkçe olması zorunlu değildir. Marka, bir teşebbüsün mal veya hizmetlerini bir başka teşebbüsün mal veya hizmetlerinden ayırt etmeyi sağlaması koşuluyla, kişi adları dahil, özellikle sözcükler, şekiller, harfler, sayılar, malların biçimi veya ambalajları gibi çizimle görüntülenebilen veya benzeri biçimde ifade edilebilen, baskı yoluyla yayınlanabilen ve çoğaltılabilen her türlü işaretleri içerebilir (556 sayılı KHK. m.5). Bu açık hüküm uyarınca, marka oluşumunda kullanılacak olan kelimelerin Türkçe olmasının zorunlu olmadığı kuşkusuzdur. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, "Marka tescilinde red için mutlak nedenler" başlıklı 556 sayılı KHK.m.7/f hükmüne göre, mal veya hizmetin niteliği, kalitesi veya üretim yeri, coğrafi kaynağı gibi konularda halkı yanıltacak işaretler marka olarak tescil edilemez.

Bilindiği üzere, toplumumuzda yabancı ürünlerin daha kaliteli olduğu şeklindeki kanaat nedeniyle tüketiciler yabancı menşeli mallara rağbet göstermektedir. Tüketicinin yabancı mallara bu rağbeti karşısında Türkiye'de yabancı sözcüklerin marka olarak seçilmesi oldukça yaygındır⁴⁷. Yabancı sözcüklerin, ithalata yönelik firmalarca da tercih edildiği ve özellikle İngilizce sözcüklerin yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir⁴⁸.

Yukarıda da belirtildiği gibi, yabancı sözcükler marka olarak tescil edilebilir (556 sayılı KHK.m.5) ise de bu mutlak değildir. Şöyle ki; Türkiye'de üretilen bir mal için yabancı kelimeler kullanılarak yabancı ülkede üretildiği veya yabancı ürün olduğu, ithal edildiği izlenimi uyandırılmaya çalışılırsa ve bu da halkı yanıltacaksa, gerçekte olmayıp da uyandırılmaya çalışılan yabancı bağlantı halkın kalite algılaması üzerinde etkili olacaksa, yabancı ke-

⁴⁶ Ayrıca bkz. *Atasagun*, s.471; *Erem*, s.103; *Erem/Altınok/Tandoğan*, s.241; *Karacan*, Bankacılık Hukuku, s.276.

⁴⁷ Bkz. *Poroy/Yasaman*, 10.B., s.364, 383; *Yasaman*, s.69,242 ve orada dn.74. Ayrıca bkz. *Arkan*, Marka Hukuku, s.89.

⁴⁸ Bkz. *Poroy/Yasaman*, 10.B, s.365; *Yasaman*, s.69; *Arkan*, Marka Hukuku, s.89.

lime marka olarak tescil edilmez. Bu durumda, yabancı kelimelerden oluşan marka yanıltıcıdır ve bu da marka tescilinde mutlak red sebeplerindedir (556 sayılı KHK.m.7/f)⁴⁹. Diğer bir anlatımla, markanın oluşumunda kullanılacak sözcüklerin kural olarak Türkçe olması zorunlu değilse de halkı yanıltacak biçimde yabancı sözcük kullanımı 556 sayılı KHK.m.7 hükmüne aykırılık oluşturacağı için tescil edilmez. O halde; yabancı sözcüklerin her zaman marka olarak tescil edilebileceği yolunda genel bir yargıya varılması doğru olmadığı gibi, yabancı sözcüklerin marka olarak kullanımının her zaman yanıltıcı olacağını söylemek de doğru değildir. Bu konuda genel bir yargıya varmamak gerekir⁵⁰. Yabancı sözcük kullanılarak oluşturulan markanın yanıltıcı olup olmayacağı meselesi ise, sözkonusu yabancı sözcüğün kullanımındaki yaygınlıkla yakından ilgilidir. Buna göre, yabancı sözcüklerin yanıltıcı olup olmadığına, dolayısıyla marka olarak tescil edilip edilemeyeceğine, somut olayda, o tür mal ya da hizmetler için yaygın şekilde marka olarak kullanılıp kullanılmadığına, böylece o alan için yabancı kaynak gösterme özelliğini yitirip yitirmediğine bakarak karar vermek gerekir⁵¹. Bu anlayış tarzı, Türk ihracatçıların, uluslararası piyasada rekabet gücüne sahip yabancı kelimelerden oluşturacakları markaları Türkiye’de tescil ettirebilmelerine olanak sağlar⁵².

551 Sayılı Kanun m.5/b hükmünde bu konuya ilişkin şu düzenleme yer almakta idi: “Halkı aldatacak mahiyette olan işaretler, ezcümle...yabancı mahsul ve mamulâtın Türkiye için Türk mahsul ve mamulâtının yabancı memleketlerde istihsal veya imal edildiği zannını uyandıracak surette tertip edilen yahut markanın tescilini isteyen kimsenin ikamet, istihsal, imal veya ticaret mahalli ile ilgisi bulunmayan menşe işaretlerini havi işaret ve adlar” marka olarak tescil edilemez. Bu dönemde bu hükme dayanarak bu konuda verilmiş birçok örnek kararın olduğu görülmektedir. Söz gelimi; Türkiye’de

49 Bu görüşte, *Poroy/Yasaman*, 10.B., s.364-365, 383-384; 7.B., s.251; *Yasaman*, s.69,242. *Tekil* de (556 sayılı KHK.m.7/f ile ilgili kısımda) ortada halkı aldatma sözkonusu olmadıkça yabancı sözcüklerin Türkiye’de tescilinin mümkün olduğunu ifade etmektedir (Ticari İşletme, s.273).

50 Bkz. *Arkan*, Marka Hukuku, s.89.

51 *Arkan*, Marka Hukuku, s.90. *Arkan*’a göre, “...Türkiye’de üretilen beyaz eşya, tekstil ürünleri, sigara, bilgisayar programları, kozmetik ürünleri gibi mal (ya da hizmet) türleri için yabancı-özellikle İngilizce-sözcüklerin yaygın biçimde kullanılmakta olduğu bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla Türkiye’de üretilen ve ucuz bir fiyatla piyasaya sürülen tişörtler üzerinde yer alan “Green Valley” sözcüklerinden oluşan marka ya da sigara için kullanılan “Best” sözcüğü, alıcıların, bu ürünlerin yabancı ülkeden ithal edildiği şeklinde bir izlenime kapılmalarına neden olmaz.” (Marka Hukuku, s.89-90).

52 Bkz. *Arkan*, Marka Hukuku, s.90; aça. dn.63.

üretilen bir şarap için (bugünkü Türk Dilinde kullanılmayan Almanca) “Het-hi-ter”⁵³ ve “Lüks Bernad”⁵⁴ kelimelerinin, Türkiye’de üretilen buzdolapları için yabancı kaynaklı “Cresley”⁵⁵ kelimesinin, Türkiye’de üretilen kumaşlar için yabancı “Haliday”⁵⁶ kelimesinin, tıraş bıçakları için İngilizce’deki “Jewel” kelimesine benzeyen “Jevvel”⁵⁷ kelimesinin, marka olarak tescili istenen kompozisyonda ilk dikkati çekecek biçimdeki “Fil-Elephant” ibaresinde yer alan yabancı dildeki “Elephant”⁵⁸ sözcüğünün kullanılması halinde, sözkonusu malların yabancı bir ülkede üretildiği izlenimi yaratılacağından ve dolayısıyla halkın yanıltmasına yol açılacağından, bu sözcüklerin marka olarak tescil edilemeyeceğine karar verilmiştir⁵⁹.

Gerçi yabancı sözcüklerin marka olarak alınabilmesinin 556 sayılı KHK. ile kabul edildiği, 551 Sayılı Kanun’a göre ise bunun mümkün olmadığı doğru değildir. 551 Sayılı Kanun döneminde de kabul edilmeyen, yabancı kelimelerin marka olarak alınması değil; bu kelimelerin halkı yanıltmasıydı ve aslında bu bakımdan 551 Sayılı Kanun hükmü ile şu anki 556 sayılı

53 Dn. 12. D., T.28.5.1971, E.1970/5239, K.1971/1388 (*Dönmez*, s.76; *Sağlam*, s.33; *Moroğlu/Kendigelen*, s.1308; *Poroy/Yasaman*, 7.B., s.251, dn.34 ve ilgili metin). Y. 11. HD., T.30.12.1982, E.5229, K.5746 (*Eriş*, Ticari İşletme, s.395-396, No.541; *Dönmez*, s. 59; *Tekil*, Ticari İşletme, s.273; *Arkan*, Ticari İşletme, 7.B., s.267, dn.1 ve ilgili metin; *Arkan*, Marka Hukuku, s.88, dn.82 ve ilgili metin).

54 Dn. 12.D., E.968/2096, K.971/4 (*Sağlam*, s.30-31).

55 Dn. 12. D., E.1966/520, K.1967/2052 (*Sağlam*, s.27).

56 Dn. 12. D., T.4.12.1967, E.1966/720, K.1967/2054 (*Sağlam*, s.27-28; *Arkan*, Marka Hukuku, s.88, dn.81 ve ilgili metin).

57 Dn. 12.D., E.970/5463, K.972/1344 (*Sağlam*, s.35).

58 Dn. 12. D., T.3.3.1975, E.74/154, K.75/468 (DD., Yıl 6 (1976), S.20-21, s.646-647; *Moroğlu/Kendigelen*, s.1310-1311).

59 Aynı şekildeki diğer kararlar: Dn. 12.D., E.968/184, K.970/455 (*Sağlam*, s.28); Dn. 12. D., E.969/874, K.970/2536 (*Sağlam*, s.29-30); Dn. 12.D., T.23.12.1970, E.69/2695, K. 70/2537 (DD., Yıl 1, S.3 (1971), s.499-500; *Moroğlu/Kendigelen*, s.1307-1308; *Sağlam*, s.30); Dn. 12.D., E.969/3707, K.970/1790 (*Sağlam*, s.28); Dn. 12.D., 970/1871, K. 970/1907 (*Sağlam*, s.29); Dn. 12.D., E.969/359, K.1971/59 (*Sağlam*, s.31); Dn. 12.D., E.969/358, K.971/61 (*Sağlam*, s.31); Dn. 12.D., E.969/725, K.971/69 (*Sağlam*, s.31-32); Dn. 12.D., E.970/5072, K.971/1254 (*Sağlam*, s.32); Dn. 12.D., E.970/5450, K.971/1309 (*Sağlam*, s.32); Dn. 12.D., E.971/1970, K.971/1539 (*Sağlam*, s.33, 42-43); Dn. 12.D., E. 971/2045, K.971/2362 (*Sağlam*, s.33); Dn. 12.D., E.971/2295, K.971/2365 (*Sağlam*, s. 33-34); Dn. 12.D., E.971/2322, K.971/4105 (*Sağlam*, s.34); Dn. 12.D., E.970/5554, K. 972/1345 (*Sağlam*, s.35); Dn. 12.D., T.27.6.1972, E.71/3353, K.72/1767 (*Moroğlu/Kendigelen*, s.1308-1309; *Sağlam*, s.64); Dn. 12.D., T.21.1.1974, E.73/2482, K.74/74 (*Moroğlu/Kendigelen*, s.1309).

KHK. hükmü arasında fark yoktur⁶⁰. Nitekim, 551 Sayılı Kanun döneminde de Türkiye’de çok sayıda yabancı kelimelerden oluşan markanın tescil edildiği bilinmektedir⁶¹. Fakat hemen belirtmek gerekir ki, 556 sayılı Markalar Kanunu m.5/b hükmü; uygulamada yabancı sözcüklerin marka olarak tescil ettirilmesinde çok sorun yaratmakta⁶²; ticari hayat, bilhassa uluslararası ticaretteki gelişmelerin gerekleri bakımından zorluklara yol açmaktaydı⁶³. İşte, Avrupa hukukuna uyum⁶⁴, Türk dışsatımı ve rekabet nedeniyle⁶⁵ 551 Sayılı Markalar Kanunu m.5/b hükmü 556 Sayılı KHK.’ye aynen alınmamıştır.⁶⁶ 556 Sayılı KHK. m.5/f.1-f’de, mal ve hizmetin niteliği, kalitesi veya üretim yeri, coğrafi kaynağı konularında halkı yanıltacak nitelikteki markala-

60 Aynı şekilde bkz. *Poroy/Yasaman*, 10. B., s.384, dn.148; *Yasaman*, s.242, dn.75 ve ilgili metin. Ayrıca bkz. aşa. dn. 61’de yer alan karar.

61 Örneğin bkz. *Poroy/Yasaman*, 10. B., s.384, dn.148; *Yasaman*, s.242, dn.75; *Arkan*, Marka Hukuku, s.88, dn.83.

Bu bakımdan “Fox” markasıyla ilgili karar da yer vermek gerekir. Bu karar (Dn. 12. D., T.19.9.1970, E.1970/1871, K.1971/1907) şöyledir: “551 Sayılı Markalar Kanunu 5 inci maddesinin (b) bendi “halkı aldatacak mahiyette olan işaretler, ezcümle.....Türk mahsul mamûlâtının yabancı memleketlerde istihsal edildiği zannını uyandıracak surette tertip edilen işaret ve adlar”ın marka olarak tescil edilemeyeceği öngörülmüş ise de tescilli istenen (Fox) markasının uzun yıllar yukarıda sayılan eşya için kullanıldığı ve bu suretle bu eşyalardan bir kısmının Türk mahsul ve mamûlâtı bulunup yabancı memleketlerde imal ve istihşâl edildiği zannını uyandırmasının söz konusu olamayacağı ve bu sebeple bu eşyalar için halkı aldatacak mahiyette olan işaret ve ad olamayacağı, ancak bazı eşya için ezcümle çikolata, karamela, kolonya için mezkûr markanın kullanılmasının halka aldatabileceği ve bu suretle bu nevi eşyalar için Fox markasının tescil edilemeyeceği yolunda bir ayırım yapılması gerekir.” (Bkz. *Dönmez*, s.76-77; *Sağlam*, s.29; *Arkan*, Marka Hukuku, s.88-89).

62 Bkz. *Tekil*, Ticari İşletme, s.260-261,273; *Özsunay*, s.3; *Yalçiner*, s.1. Bu husus hakkında bilgi için ayrıca bkz. *Arkan*, Marka Hukuku, s.88-89, dn.83.

63 551 Sayılı Markalar Kanunu m.5/b hükmü sebebiyle “Türk vatandaşlarının yabancı sözcük, yabancıların da Türkçe sözcük içeren markaları tescil ettirmeleri mümkün olmamakta idi. Uluslararası ticaretteki gelişmeler ve çok uluslu şirketlerin oluşumu Kanun’un bu maddesinin uygulanmasında önemli zorluklar yaratmakta idi. Bu zorluk markaların devri işlemleri esnasında da ortaya çıkmakta idi.” (*Yalçiner*, s.1). 551 Sayılı Markalar Kanunu (m.5/b hükmü) döneminde yabancı sözcüklerden oluşan markayı tescil ettirmek isteyen Türk vatandaşlarının, yabancı ülkede şirket kurarak, bu şirket yoluyla Türkiye’de tescil başvurusunda buldukları görülmüştür (*Arkan*, Marka Hukuku, s.90, dn.89’da *Gün*’e atfen verilen bilgiler).

64 *Tekil*, Ticari İşletme, s.261.

65 Bkz. *Poroy/Yasaman*, 10. B., s.384, dn.148; *Yasaman*, s.242, dn.75’te *Özsunay*’a atfen verilen bilgiler.

66 Bkz. *Tekil*, Ticari İşletme, s.261; *Arkan*, Marka Hukuku, s.89.

rın tescil edilmeyeceği şeklinde genel bir hükme yer verilmiş bulunduğu⁶⁷, hükmün bu ifade tarzının, yabancı kelimelerden oluşturulan markaların tescilli meselenin esaslarına ve zeminine daha uygun olduğu söylenebilir.

Nihayet belirtmek gerekir ki, yabancı kelimelerin marka olarak alınması meselesinin esasları, yabancı hukukta⁶⁸ da Türk hukukunda olduğu gibidir. 556 sayılı KHK.m.5/f.1-f hükmü, Avrupa Topluluğu Konseyi'nin 89/104 sayılı Yönergesinden (m.3.1.g) alınmıştır⁶⁹.

III. TÜRKÇE KULLANMA ZORUNLULUĞUNA AYKIRILIĞIN HUKUKİ SONUCU

805 Sayılı Kanun m.1'de Türk şirket ve müesseseler, m.2'de yabancı şirket ve müesseseler bakımından öngörülen Türkçe kullanma zorunluluğuna aykırı olarak yabancı dilde düzenlenen kağıt ve belgeler, (Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren⁷⁰) sözkonusu şirket ve müesseseler lehine "nazarı itibara" (dikkate) alınmaz (805 Sayılı Kanun m.4)⁷¹.

Örneğin, 805 Sayılı Kanun uyarınca Türkçe düzenlenmesi gereken bir banka teminat mektubundaki vade şartı İngilizce olarak yazılmış ve muhatap, bu mektubun, İngilizce olarak yazılmış olan vadeden sonra paraya çevrilmesini talep etmiş olsun. Bankanın, (İngilizce olarak yer alan) vadenin geçmiş olduğunu ileri sürerek sözkonusu talebi reddetmesi üzerine muhatap mahkemeye başvurduğunda, mahkeme bu davayı, 805 Sayılı Kanuna aykırı bir şekilde İngilizce yazılmış olan vade şartını davalı banka lehine göz önünde bulundurmaksızın, yani vade yazılmamış sayarak sonuçlandıracaktır.

805 Sayılı Kanuna aykırılık cezai yaptırım ile de karşılanmıştır. Buna göre, Türkçe kullanma zorunluluğuna aykırı hareket edenler aleyhine kamu davası açılır ve haklarında (100 Liradan 500 Liraya kadar) ağır para cezası uygulanır. Bu aykırılığı tekrar edenler hakkında iki katı para cezası uygu-

⁶⁷ *Arkan*, Marka Hukuku, s.89.

⁶⁸ Örneğin bkz. *Arkan*, Marka Hukuku, s.87 vd.

⁶⁹ Bu hususlarda örneğin bkz. *Arkan*, Marka Hukuku, s.2 vd., 89, dn.86; Türk Hukukunun Avrupa Birliği Hukukuna Uyumu, s.649-650,713. 20 Aralık 1993 tarih 40/94 sayılı Avrupa Topluluğu Kanseyi Topluluk Markası Tüzüğü m.7/no.1, g (Türk Hukukunun Avrupa Birliği Hukukuna Uyumu, s.653).

⁷⁰ 805 Sayılı Kanun, 1 Kanunusani (Ocak) 1927 tarihinde yürürlüğe girmiştir (m.5).

⁷¹ Ayrıca bkz. *Cerrahoğlu*, s.430-431,434; *Karayalçın*, Ticari İşletme, s.344; *Arkan*, Ticari İşletme, 7.B., s.326; *Doğrusöz*, s.2; *Taşdelen*, s.467; *İmregün*, s.39, dn.15; *Reisoğlu*, www.tbb.org.tr

lanmakla birlikte, bir haftadan bir seneye kadar ticaretten men edilme cezası uygulanır (805 Sayılı Kanun m.7)⁷².

IV. TÜRKÇE KULLANMA ZORUNLULUĞUNUN UYGULANMASINA DAİR BAZI YARGITAY KARARLARI VE DEĞERLENDİRME

1. Türkçe Olarak Düzenlenmesi Gereken Teminat Mektubunda Yer Alan Yabancı Dildeki Kayıtların Dikkate Alınmaması / İşin Niteliği ve Özelliğinin Aynen Kullanılmasını Zorunlu Kıldığı Durumlarda Türkçe Olarak Düzenlenen Bir Sözleşmeye Beynelmillel Terim ve Tabirlerin Özel Şart Olarak Yazılabilmesi

805 Sayılı Kanunun yukarıda belirtilen hükümleri gereği Türkiye'deki bankaların Türkiye'deki bir muhataba hitaben verecekleri banka teminat mektuplarının Türkçe olması şarttır. Buna uyulmaması halinde, lehe olan kayıtlar dikkate alınmaz.

Uygulamada, bilhassa yabancı banka kontrgarantilerine istinaden verilen teminat mektubu metinleri Türkçe olarak düzenlenmekte, genellikle bankalar kendi Türkçe olan matbu metinlerini kullanmakta; fakat, kontrgarantide yer alan ve teminat mektubuna konulması istenen özel şartların yabancı dilde yazıldığı görülmektedir. Keza, Türkçe'ye çevirirken hata etme endişesi de özel şartların yabancı dilde bırakılması uygulamasına yol açmaktadır⁷³. Banka, yükümlülüğünü sınırlayan, vade, teminat mektubunun geçerliliği için akreditif açılması ya da mektupta sayılan belgelerin ibrazı gibi yabancı dilde yazılan özel şartlardan yararlanamaz. Yani bunları ileri süremez (805 Sayılı Kanun m.4)⁷⁴.

11.HD., T.30.10.1979, E.1979/3309, K.1979/5469⁷⁵: "Davacı vekili... teminat mektubunun nakte çevrilmesi istemi red edildiğinden... tahsilini talep ve dava etmiştir.

⁷² Ayrıca bkz. *Cerrahoğlu*, s. 431,447; *Karayalçın*, Taşıma Sigortaları, s. 213, 215; *Karayalçın*, Ticari İşletme, s.344; *İmregün*, s.39, dn.15; *Doğrusöz*, s.2.

⁷³ Bkz. *Reisoğlu*, Banka Teminat Mektupları, s.31; *Reisoğlu*, www.tbb.org.tr

⁷⁴ Ayrıca bkz. *Reisoğlu*, www.tbb.org.tr

⁷⁵ Bkz. BATİDER, Haziran 1980, C.X, S.3, s.865-866; YKD., C.VI, S.3.3.1980, s.388-389; *Cerrahoğlu*, s.431-433; *Karacan*, Yargı Kararları, s.301-302; *Reisoğlu*, Banka Teminat

Davalı vekili cevap dilekçesinde, teminat mektubunun 15.3.1975 gününü geçmemek üzere, yükleme tarihinden itibaren bir ay sonrasına kadar geçerli olduğunu, vadenin bittiğini belirterek davanın reddini istemiştir.

Mahkemece, toplanan delillere göre teminat mektubunun vadesinin 13.2.1975 tarihinde sona erdiği ve davacının bu tarihten sonra 14.3.1975 tarihinde nakte çevrilmesini istediği ve dolayısıyla istem geçersiz olduğundan davanın reddine karar verilmiştir.

Mahkemece hükme dayanak yapılan ve davalının savunmasının temelini oluşturan; (garantinin sona eriş tarihinin 15 Mart 1975 gününü geçmemek üzere yükleme tarihinden itibaren bir ay sonrası olduğu) şeklindeki vade şartı 9 Eylül 1974 gün ve 29882 sayılı kat'i teminat mektubunda İngilizce olarak yer almıştır...

Bu hükümler (805 Sayılı Kanun m.1, m.4) karşısında, davalı bankanın davacı Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü'ne verdiği...9 Eylül 1974 gün ve 29882 sayılı teminat mektubundaki vade şartının davalı banka yararına gözönünde bulundurulmasına olanak bulunmamaktadır.

Her ne kadar, kökleşmiş Yargıtay İçtihatlarına göre, aslında Türkçe olarak düzenlenen bir sözleşmeye tarafların beynelmilel terim ve tabirleri özel şart olarak yazmaları mümkün ise de, işin niteliği ve özelliği bu tür yabancı terim ve tabirlerin aynen kullanılmasını zorunlu kılması gerekir. Bu halde, 805 Sayılı Kanuna aykırılık teşkil edecek bir işlemin varlığından da söz edilemez.

Davada ise, teminat mektubuna İngilizce olarak yazılan (Vade) şartı, niteliği ve özelliği itibariyle beynelmilel terim ve tabirlerin aynen kullanılmasını zorunlu kılmadığı gibi, İngilizce yazılan şartta, Türkçe olarak yazılması mümkün ve olağan bulunan garantinin sona eriş koşuluna ilişkindir.

Bu itibarla davalı bankanın düzenliyerek davacı idareye verdiği teminat mektubuna İngilizce olarak yazdığı (Vade) şartının 805 Sayılı Kanun'un 4. maddesi gereğince davalı yararına gözönünde bulundurulmaması ve davanın esasına girilerek sonucuna göre karar verilmesi gerekirken bu şarta dayanılarak davanın reddi yolunda hüküm kurulması doğru görülmemiş ve hükmün bozulması gerekmiştir..."

Yargıtay'ın, aslında Türkçe olarak düzenlenen bir sözleşmeye, işin niteliği ve özelliğinin aynen kullanılmasını zorunlu kıldığı durumlarda uluslararası deyimlerin özel şart olarak yazılmasını mümkün görmesi ve bu durumda 805 Sayılı Kanun'a aykırılık teşkil edecek bir işlemin varlığının

söz konusu olmayacağını kabul etmesi; bize göre de son derece isabetli ve hukuka uygundur.

Yargıtay'ın 1980 yılında verdiği diğer bir kararda da Fransızca belgelen-dirmeyle ilgili kayıtlardan, 805 Sayılı Kanun m.4 gereğince davalının yararlanamayacağını öngördüğü anlaşılmaktadır⁷⁶.

2. Türk Şirketleri ile Müesseselerinin Yabancı Şirket ve Müesseselerle Yaptığı Sözleşmelerde Türkçe Kullanma Zorunluluğu

11. HD., T.7.10.1986, E.1986/4231, K.1986/5032⁷⁷: "...Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle gerektirici sebeplere ve delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına ve 10.4.1926 gün 805 sayılı İktisadi Müesseselerde Mecburi Türkçe Kullanılması Hakkındaki Kanunun 1. maddesinde Türk tabiyetindeki her nevi şirket ve müesseseler için Türkiye dahilindeki her nevi muamele, mukavele, muhabere, hesap ve defterlerini Türkçe tutmaya mecbur olmalarının öngörülmüş olmasına karşılık, aynı Kanunun 2. maddesinde yabancı şirket ve müesseseler için bu mecburiyet Türk müesseseleri ile Türkiye tebeasından olan fertlerle mukavele hariç sadece muhabere, muamele ve temaslar ile Devlet dairelerine ibraz mecburiyetinde buldukları evrak ve defterlere hasredilmiş olmasına ve bu durumda Türk şirketleri ile müesseselerin yabancı şirket ve müesseselerle Türkçe dışında bir dil ile yapılan sözleşmelerin geçerliliğinin yasaklanmamış bulunmasına göre davalı vekilinin tüm temyiz itirazlarının reddiyle yerel mahkemenin kararının onanması gerekmiştir..."

Bu karara katılmak mümkün değildir. Anlaşıldığı kadarıyla Yargıtay, 805 Sayılı Kanun m.1 hükmünde "mukavele" kelimesinin ayrıca yer almasına karşılık, m.2'de bu "mukavele" (sözleşme) kelimesinin yer almayışından hareketle bu sonuca varmaktadır. Oysa, "sözleşme"nin (mukavele) iki taraflı bir hukuki işlem olduğu, "muamele" (işlem) teriminin sözleşmeleri (mukavele) de kapsadığı, dolayısıyla 805 Sayılı Kanun m.2'de mukavelelerin Türkçe kullanma zorunluluğundan hariç tutulmadığı açıktır. Hatalı olanın, 805 Sayılı Kanun m.1 hükmünde "muamele" yanında, bu terimin kapsamına giren "mukavele" kelimesinin de ayrıca zikredilmesi olduğu söylenebilir. Yabancı şirket ve işletmelerin Türkçe kullanma zorunluluğu bakımından 805 Sayılı Kanun m.2 hükmünde öngörülen sınırlama; bu şirket ve müesseselerin

⁷⁶ Bkz. *Reisoğlu*, www.tbb.org.tr.

⁷⁷ Bkz. YKD., C.XIII, S.1, Ocak 1987, s.66-68; *Erem/Altınok/Tandoğan*, s.241-242; *Eriş*, s.137; *Yüksel*, s.317; *Reisoğlu*, Bankalar Kanunu Şerhi, s.739.

Türk müesseseleri ve Türk vatandaşlarıyla yapacakları işlemler şeklindedir; yoksa mukavele hariç tutularak muhabere, muamele ve temaslara hasredilme anlamında değildir. Öte yandan, meseleye Türk şirket ve müesseseleri açısından bakılacak olursa, 805 Sayılı Kanun m.1'de Türk şirket müesseselerinin Türkiye dâhilindeki her türlü muamele, yazışma ve ayrıca belirtmek suretiyle "mukavele"lerinin Türkçe olması zorunluluğu öngörülmüştür. Burada sözleşmeler hariç tutulmadığı gibi, sözleşmesini karşı tarafının yabancı olmasına göre de bir ayırım yapılmış değildir. O halde, Türk şirket ve müesseselerinin Türkiye dâhilinde yabancı şirketlerle yapacağı sözleşmelerin de Türkçe olması zorunludur. Diğer bir anlatımla, Türk şirket ve işletmelerinin Türkiye dâhilindeki tüm sözleşmelerinin, bu sözleşmelerin karşı tarafı kim olursa olsun, Türkçe yapılması gerektiği açıktır (805 Sayılı Kanun m.1) ve bu bakımdan bir istisna öngörülmüş değildir. Bütün bunlara göre; Türk şirketleri ile müesseselerin yabancı şirket ve müesseselerle Türkçe dışında bir dil ile yapacağı bir sözleşmedeki Türk şirket ve müesseseleri lehine olan hükümler 805 Sayılı Kanun m.1 hükmü uyarınca, yabancı şirket ve müesseseler lehine olan hükümler 805 Sayılı Kanun m.2 hükmü uyarınca dikkate alınmaz⁷⁸.

3. Türk Bankalarının Yabancı Memleketlerle Yabancı Dilde Yaptığı Yazışmaların Türkçe Nüshasının Hazırlanıp Saklanması Zorunlu Olup Olmadığı

Yukarıda da belirtildiği üzere, 805 Sayılı Kanun gereğince bankaların, dışarıdaki bankalar ile muhabirlerine gönderdikleri her türlü yazı, belge, teleks, akreditif, teminat mektubu, kontragaranti, sözleşme vs.'nin Türkçe nüshalarını da hazırlayarak dosyalarda saklaması gerekir. Ticaret Bakanlığı'nın 22.6.1960 tarih ve 4/9433 sayılı yazısı da bu yönde idi⁷⁹.

Ancak, daha sonra Ticaret Bakanlığı⁸⁰, milli bankalarımızca yabancı memleketlerle yabancı dilde yapılan yazışmaların Türkçe nüshasının da hazırlanıp saklanmasında zorunluluk bulunmadığını bildirmiştir.

⁷⁸ Ayrıca bkz. *Cerrahoğlu*, s.433-434.

⁷⁹ Bkz. yuk. dn.42 ve ilgili metin.

⁸⁰ Ticaret Bakanlığı'nın 8.12.1972 tarih ve 14 (114.1/5) 17269 sayılı yazısı (bkz. *Eren/Altınok/Tandoğan*, s.242; *Reisoğlu*, Bankalar Kanunu Şerhi, s.739).

4. 805 Sayılı Kanunun Katı Bir Şekilde Uygulanmamakta, Sıklıkla İhlal Edilmektedir

805 sayılı İktisadi Müesseselerde Mecburi Türkçe Kullanılması Hakkında Kanun'un katı bir şekilde uygulanmadığı, hatta Devletin çeşitli müesseseleri tarafından dahi bu Kanunun sıklıkla ihlal edildiği, Devlete dahi yabancı dilde istidalar, evraklar verildiği anlaşılmaktadır⁸¹. Diğer bir anlatımla, ortada yürürlükte olan bir Kanun sözkonusudur; sık sık ihlal ve ihmal edilen bir Kanun!

V. SONUÇ VE ÖNERİ

805 sayılı bu eski Kanunun eleştirilecek birçok yanı bulunduğunu, yabancı sermaye bakımından sıkıntılar yarattığını ve bu Kanunu bugünkü şekli ile savunmanın hem teori ve hem de uygulama açısından mümkün olmadığını belirten bir görüş⁸² tarafından; hukuk açısından en uygun çözümün bu Kanunu yürürlükten kaldırmak olduğu; başka endişelerle bu yapılamıyorsa, işler, işleyebilir, saygı duyulabilir bir metin haline getirilmesi, tarafları itibarıyla yabancılık unsuru taşıyan işlem, sözleşme ve yazışmaların bu Kanundan istisna edilmesi gerektiği ileri sürülmüştür.

Her şeyden önce belirtmek gerekir ki, yasaların uygulanması ve hukukun saygınlığı başlı başına önemli bir meseledir.

Bize göre, İktisadi Müesseselerde Mecburi Türkçe Kullanılması Hakkındaki 805 Sayılı bu Kanun'un tamamıyla kaldırılması gerekli ve faydalı değildir. Şöyle ki; kamu otoriteleri tarafından ticari faaliyetlerin gerektiği gibi denetlenebilmesi için bu otoritelere ibrazı zorunlu defter ve belgeler bakımından Türkçe kullanma mecburiyetinin devam etmesi gerekir.⁸³ VUK.'na göre tutulacak defter ve kayıtların Türkçe tutulmasının zorunlu olduğu öngörüldükten sonra, Türkçe kayıtlar bulunmak şartıyla defterlerde başka dilden kayıt da yapılabilmesi imkanının tanınmasının (5228 Sayılı Kanun m.7 ile değişik VUK.m.215/no.1); ekonomik gereksinmeler bakımından isabetli olduğunu ifade etmek gerekir.

Öte yandan, sadece tarafı itibarıyla yabancılık unsuru taşıyan ve bunun dışındaki tüm unsurları, konusu tamamıyla Türkiye dâhilinde olan bir sözleşmenin yabancı dilde yapılabilmesinin gerektiği kanaatinde değiliz. Fakat, İktisadi Müesseselerde Mecburi Türkçe Kullanılması Hakkında 805 Sayılı

81 Bkz. *Cerrahoğlu*, s.434,447; *Karacan*, Bankacılık Hukuku, s.276.

82 *Cerrahoğlu*, s.433,434,447.

83 Benzeri görüş için bkz. *Özay*, s.444.

bu Kanun'un; koşular ve ekonomik gereksinimler, özellikle yabancı sermaye önündeki irili ufaklı tüm engel ve sıkıntıların kaldırılması hususları dikkate alınarak yeniden şekillendirilmesi gerektiği hususu açıktır. Bu belirtilen hususlar ve çekinceler dâhilinde, genel olarak denilebilir ki, tarafı itibarıyla yabancılaşma unsuru taşıyan özel hukuk ilişkilerine dair işlem, sözleşme ve yazışmaların 805 Sayılı Kanun kapsamında çıkartılması gerekir. Bilhassa, yabancı sermaye gelişimiyle ilgili sözleşmeler, "milletlerarası ticari sözleşmeler"⁸⁴ şeklindeki yabancılaşma unsuru taşıyan sözleşmelerin Türkçe kullanma zorunluluğunun kapsamı dışında tutulması gerekir. Bu hususlar dairesinde verilecek yeni şekliyle de Kanunun uygulanmasında hassas olunmalıdır.

BİBLİYOGRAFYA

Akıntürk Turgut: Hukuka Giriş, 3.B., Eskişehir 2004.

Arkan Sabih: Ticarî İşletme Hukuku, Gözden Geçirilmiş 5.B., Ankara 2001; 7.B., Ankara 2004. (Ticari İşletme).

Arkan Sabih: Marka Hukuku, C. I, Ankara 1997. (Marka Hukuku).

Atasagun Yusuf Sami: İzahlı-Notlu-Mukayeseli Bankalar Kanunu, İstanbul 1958.

Berzek Ayşe Nur: Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, 6.B., İstanbul 2002; 7.B., İstanbul 2004.

Cerrahoğlu Fadlullah: Yabancı Sermaye İle İlgili Bazı Ticaret Hukuku Sorunları, Türk Ticaret Kanunu 30. Yılı Semineri, İstanbul 1988.

Çevik Orhan Nuri: Limitet Şirketler Hukuku ve Uygulaması, Gözden Geçirilmiş 3.B., Ankara 1994; Gözden Geçirilmiş 4.B., Ankara 2003. (Limitet Şirketler).

Çevik Orhan Nuri: Anonim Şirketler, Gözden Geçirilmiş, Güncelleştirilmiş 3.B., Ankara 1988. (Anonim Şirketler).

⁸⁴ Bkz. *Şanlı/Ekşi*, s.5 vd.; *Uluocak*, Milletlerarası Özel Hukuk, s.3-4; *Şanlı*, s.28 vd.; *Uluocak*, Kanunlar İhtilafı, s.115; *Schmitthoff*, s.3-4; Özellikle bkz. Ve karşı. *Karayalçın*, Taşıma Sigortaları, s. 214; *Karayalçın*, Muhasebe Hukuku, s. 68.

- Deliduman Seyhithan:** Medeni Usul Hukukunda Senet ve Senetlerle Yazılı Şekil Arasındaki İlişki, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C.IV, S.1-2, Yıl:2000.
- Doğanay İsmail:** Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C.2, Madde 420-815, 4.B., İstanbul 2004.
- Doğrusöz Bumin:** Yabancılık Unsuru Taşıyan Şirketlerin Kur Farkı Gelirlerinde Vergi Kalkıyor, Dünya, 15.07.2004 Perşembe. Aynı makale, [http://www.turmob.org.tr/turmob/basin/15-07-2004\(2\).htm](http://www.turmob.org.tr/turmob/basin/15-07-2004(2).htm)'de de (Ekim 2004) mevcuttur.
- Domaniç Hayri:** Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. IV, İstanbul 1990. (TTK Şerhi-IV).
- Domaniç Hayri:** Anonim Şirketler Konusunda Uygulamada ve Ticaret Bakanlığı ile Sanayi Bakanlığı Çevrelerinde Rastlanan Bazı Tereddüt ve Hatalar, İÜHF.M., C.XLII, S.1-4, İstanbul 1977. (Anonim Şirketler Konusunda Uygulama).
- Dönmez İrfan:** Markalar ve Haksız Rekabet Davaları, 2.B., İstanbul 1992.
- Erem Faruk:** Bankalar Kanunu Şerhi, Ankara 1960.
- Tandoğan Halûk:** Bankalar Kanunu Şerhi, 7.B., Ankara 1989.
- Eren Fikret:** Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş 8.B., İstanbul 2003.
- Eriş Gönen:** Gerekçeli-Adliye Komisyonu Raporlu-Madde Açıklamalı-En Son İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu, C.2, Kıymetli Evrak ve Taşıma, Madde: 557-815, Ankara 1988. (Ticari İşletme).
- Eriş Gönen:** Gerekçeli-Adliye Komisyonu Raporlu-Madde Açıklamalı-En Son İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu, C.1, Ticari İşletme ve Ticaret Şirketleri, Madde: 1-556, Ankara 1987. (Ticari İşletme).
- İmregün Oğuz:** Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 2003.
- İstanbul Üniversitesi Araştırma Fonunun "Güdümlü Projeler"i Kapsamında

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Avrupa Hukuku Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin Eşgüdümünde Hukuk Fakültesi Öğretim Üyeleri Ve Araştırma Görevlileri.

(Proje Yöneticisi: Prof. Dr. Ünal Tekinalp): Türk Hukukunun Avrupa Birliği Hukukuna Uyumu –Acquis Communautaire'nin Alınması- Açıklamalar, Değerlendirmeler, Öneriler, İstanbul 2001.

Karacan A. İhsan: Bankacılık Hukuku, C.I, Bankacılık Kurumları Hukuku, 1987. (Bankacılık Hukuku).

Karacan A. İhsan: Bankacılık İle İlgili Mevzuat, C.2, Yargı Kararları, İstanbul 1984. (Yargı Kararları).

Karayağın Yaşar: Taşıma Sigortalarında “All Risks” Klozu, Sorumluluk ve Sigorta Hukuku Bakımından Eşya Taşımacılığı Sempozyumu, Bildiriler-Tartışmalar, 26-27 Ocak 1984, Macka-İstanbul(Taşıma Sigortaları).

Karayağın Yaşar: Ticaret Hukuku, I. Giriş – Ticarî İşletme, 3.B., Ankara 1968. (Ticari İşletme).

Karayağın Yaşar: Ticaret Hukuku, III. Ticarî Senetler (Kambiyo Senetleri), 4.B., Ankara 1970. (Kambiyo Senetleri).

Kendigelen Abuzer: Sanayi ve Ticaret Bakanlığının İçticaret 1995/1 Sayılı “Anonim ve Limited Şirketlerin Kuruluş ve Anasözleşme Değişikliği İşlemlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ”inin Hukuki Açısından Değerlendirilmesi, İÜHFM., C.LV, S.1-2, 1995-1996, İstanbul 1996.

Kınacıoğlu Naci: Kıymetli Evrak Hukuku, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 4.B., Ankara 1993.

Kuru Baki: Hukuk Muhakemeleri Usulü, C.II, İstanbul 1990.

Mimaroğlu Sait Kemal: Ticaret Hukuku, C.I, İşletme Hukuku (Ekonomi Hukuku, İşletme Hukuku, Ticaret Hukukunun Temel İlkeleri ve Ticarî İşletme), Genişletilmiş 3.B., Ankara 1978.

Moroğlu Erdoğan/Kendigelen Abuzer: Notlu – İctihatlı Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat, 8.B., İstanbul 2004.

- Oğuzman Kemal/Öz M. Turgut:** Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 3. B., İstanbul, 2000.
- Oy Osman:** Bankacılık Uygulamasında Teminat ve Kefalet Mektupları, Interbank Uluslararası Eğitim Bölümü Yayınları, No:22.
- Özay İlhan:** Fadlullah Cerrahoğlu'nun "Yabancı Sermaye İle İlgili Bazı Ticaret Hukuku Sorunları" Konulu Tebliğinin Müteakip Tartışmalar, Türk Ticaret Kanunu 30. Yılı Semineri, İstanbul 1988.
- Özsunay Ergun:** Türkiye'de Markalar Hukukunun Güncel Sorunları (İstanbul Ticaret Odası Gümrük Birliği Bilgilendirme Toplantıları-3, Markalar Hukukunun AB'ne Uyumu ve Sorunları, 6 Temmuz 1995, Hilton Oteli).
- Öztañ Fırat:** Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 1976.
- Poroy Reha:** Ticari İşletme Hukuku, Gözden Geçirilmiş 6.B., İstanbul 1991. (Ticari İşletme).
- Poroy Reha:** Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 11. B., İstanbul 1988. (Kıymetli Evrak).
- Poroy Reha/Tekinalp Ünal/Çamoğlu Ersin:** Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, Gözden Geçirilmiş, Geliştirilmiş ve Güncelleştirilmiş 8.B., İstanbul 2000; Güncelleştirilmiş 9.B., İstanbul 2003.
- Poroy Reha/Tekinalp Ünal:** Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, Genişletilmiş 15.B., İstanbul 2001.
- Poroy Reha/Yasaman Hamdi:** Ticari İşletme Hukuku, Güncelleştirilmiş 7.B., İstanbul 1995.
- Reisoğlu Seza:** Bankalar Kanunu Şerhi ve Bankacılık Uygulamasında Diğer Hukuki Kavramlar, Ankara 2002. (Bankalar Kanunu Şerhi)
- Reisoğlu Seza:** Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Teminat Mektupları Kontrgarantiler, Ankara 1983. (Banka Teminat Mektupları)
- Reisoğlu Seza:** Türkiye Bankalar Birliği Tarafından Prof. Dr. Seza Reisoğlu'nun Konuşmacı Olarak Katılımıyla 22 Ekim 2002 Tarihinde Düzenlenen "Teminat Mektupları Uygulaması ve Karşılaşılan Sorunlar" Konulu

Konferansa Ait Konuşma Metni, www.tbb.org.tr/turkcel/konferans.htm
(Ocak 2005).

Reisoğlu Safa: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 16.B., İstanbul 2004.
(Borçlar Hukuku)

Sağlam Adil: Türk Markalar Kanunu Şerhi ve Tatbikatı (Açıklamalar-Kararlar), Ankara 1973.

Schmitthoff Clive M.: Schmitthoff's Export Trade, The Law and Practice of International Trade, Ninth Edition, London 1993.

Şanlı Cemal: Milletlerarası Ticarî Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk, Ankara 1986.

Şanlı Cemal/Ekşi Nuray: Uluslararası Ticaret Hukuku, 3.B., İstanbul 2004.

Taşdelen Servet: 4491,4672 ve 4743 Sayılı Yasalarla Değişik Bankalar Kanunu Şerhi, Ankara 2002.

Tekil Fahiman: Anonim Şirketler Hukuku, 2.B., İstanbul 1998. (Anonim Şirketler)

Tekil Fahiman: Ticari İşletme Hukuku, 3.B., İstanbul 1997. (Ticari İşletme)

Tekil Fahiman: Kıymetli Evrak Hukuku, 2.B., İstanbul 1994. (Kıymetli Evrak)

Tekinay S. Sulhi/Akman Sermet/Burcuoğlu Halûk/Altop Atilla: Tekinay Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 7.B., İstanbul 1993.

Tuna Ergun: Ticaret Hukuku, C.III, Kıymetli Evrak, İstanbul 2004.

von Steiger F.: İsviçrede Anonim Şirketler Hukuku, İstanbul 1968. (Çev. Çağa Tahir)

Uluocak Nihal: Milletlerarası Özel Hukuk Dersleri, İstanbul 1989. (Milletlerarası Özel Hukuk)

Uluocak Nihal: Kanunlar İhtilafı Ders Notları, İstanbul 1970. (Kanunlar İhtilafı)

Yalçiner, Uğur G.: Türkiye'de Marka Uygulamaları ve Markaların Korunması Hakkında KHK ile Getirilen Yenilikler (İstanbul Ticaret Odası

Gümrük Birliği Bilgilendirme Toplantıları-3, Markalar Hukukunun AB'ne Uyumu ve Sorunları, 6 Temmuz 1995, Hilton Oteli).

Yasaman Hamdi: Marka Hukuku, 556 Sayılı KHK Şerhi, İstanbul 2004.

Yüksel Ali Sait: Bankacılık Hukuku ve İşletmesi, 8. B., İstanbul 1997.

KISALTMALAR

BanK.	: Bankalar Kanunu
BATİDER.	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
C.	: Cilt
c.	: cümle
Çev.	: Çeviren
D.	: Daire
Dn.	: Danıştay
DD.	: Danıştay Dergisi
dn.	: dip notu
E.	: Esas
f.	: fıkra
FMR. Dergisi	: Ankara Barosu Fikrî ve Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi
HD.	: Yargıtay Hukuk Dairesi
İÜHFM.	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
karş.	: karşılaştırmamız
m.	: madde
R.G.	: Resmi Gazete
s.	: sayfa
S.	: Sayı
T.	: Tarih
TSN.	: Ticaret Sicil Nizamnamesi
TK.	: Türk Ticaret Kanunu
VUK.	: Vergi Usul Kanunu

